

Ο Φώτιος Κόντογλου και το έργο του

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Η αφιέρωση του παρόντος τόμου των «ΔΙΠΤΥΧΩΝ» [σ.σ. του 2006] της Εκκλησίας της Ελλάδος στον μακαριστό Φώτιο Κόντογλου αποτελεί ευώδες μνημόσυνον στην μνήμη εκείνου, ο οποίος με το ορθόδοξο εκκλησιαστικό του φρόνημα και την βαθιά θρησκευτικότητα του, με τον «χυμώδη λόγον αληθείας» και με την «πολύφωνη γλώσσα των χρωμάτων και των σχημάτων της εσωτέρας ησυχίας και σιωπής», ανεδείχθη ο φλογερός απόστολος της Ορθοδοξίας, ο μέγας απολογητής της πίστεως, ο υπέρμαχος προστάτης της Ελληνορθόδοξου Παραδόσεως. Είναι ο ελάχιστος φόρος τιμής προς εκείνον ο οποίος, με το πολυσχιδές και ασυνήθους ευρύτητος έργο του, έδειξε κατευθύνσεις στον αδιέξοδο πνευματικό λαβύρινθο της εποχής του και συνέβαλε στην αφύπνιση της υπνώττουσας συνειδήσεως του σύγχρονου Ελληνισμού.

Υιός του Νικολάου Αποστολέλλη και της Δέσποινας Κόντογλου, αδελφής του ηγουμένου της Ιεράς Μονής Αγίας Παρασκευής Κυδωνιών, Αρχιμανδρίτου Στεφάνου Κόντογλου, το επώνυμο του οποίου έλαβε και με το οποίον έκτοτε είναι γνωστός, εγεννήθη την 8ην Νοεμβρίου 1895 στο Αϊβαλί (Κυδωνιές) της Μ. Ασίας και εκοιμήθη την 13ην Ιουλίου 1965 στην Αθήνα, σε ηλικία 70 ετών. Τους

μαθητικούς του χρόνους επέρασε στην πατρίδα του, το Αϊβαλί, όπου και ετελείωσε το τότε Σχολαρχείο και το Γυμνάσιο. Από μικρός εγαλουχήθη στα νάματα της Ορθοδόξου Χριστιανικής πίστεως και εδέχθη τον ζώντα Λόγον του Θεού με εκπληκτική ευαισθησία. Ακολουθώς ήλθε στην Αθήνα, για να σπουδάσει ζωγραφική στην Σχολή Καλών Τεχνών, στην οποία έγινε αμέσως δεκτός στο τρίτον έτος. Δεν έμεινε όμως ικανοποιημένος από τις σπουδές του, γι' αυτό και δεν τις ολοκλήρωσε. Ταξίδεψε σε αρκετά μέρη και έζησε στην Γαλλία έξι έτη, όπως δε γράφει ο ίδιος αυτοβιογραφούμενος, επιδόθηκε με πάθος στην Βυζαντινή Τέχνη και με την μελέτη της προσπάθησε να δημιουργήσει ύφος Ελληνικό στην ζωγραφική, εμπνευσμένο από την τέχνη του μεσαίωνα, την τουρκοκρατία και από το αθάνατο λαϊκό Ελληνικό πνεύμα. Ζούσε ζωγραφίζοντας, γράφοντας και ονειροπολώντας περισσότερο.

Επέστρεψε στην γενέτειρά του το 1919 και διορίσθηκε καθηγητής της Γαλλικής γλώσσας και της Ιστορίας τής Τέχνης στο παρθεναγωγείο του Αϊβαλίου, στο οποίον edίδαξε δύο χρόνια. Κατά την Μικρασιατική καταστροφή κατέφυγε με την οικογένειά του στην Λέσβο και από εκεί στην Αθήνα, όπου εγκαταστάθηκε μόνιμως.

Στην Αθήνα συνεπώς τον Κόντογλου τον έφερε η θύελλα της καταστροφής, «τα αιόλια δρολάπια» της προσφυγιάς. Και από τα άγια εκείνα μέρη, που είναι καθαγιασμένα με τα τίμια αίματα των Μαρτύρων και Ομολογητών της πίστεως, με τα ιερά λείψανα των Οσίων και των Πατέρων της Εκκλησίας, που είναι το λίκνον του Χριστιανισμού και της Ορθοδοξίας, ο Κόντογλου έφερε μαζί του «ό,τι πιο πολύτιμο από την δύουσα καθ' ημάς Ανατολή· Μας έφερε το πνεύμα της Ρωμιοσύνης, που στο ελλαδικό κρατίδιο είχε αποθάνει», ολοζώντανο το όραμα και την αγάπη για την χαμένη πατρίδα του.

Νοσταλγός και μύστης της Ελληνορθόδοξου Παραδόσεως, μετά την εγκατάσταση του στην Αθήνα επιδίδεται με ένθεο ζήλο στην συγγραφή βιβλίων και αναδεικνύεται με την όλη πεζογραφική του δημιουργία, με το ιδιόμορφο, το πολυσήμαντο και εντελώς προσωπικό γλωσσικό του ύφος, ο ευσεβής λογοτέχνης και στοχαστής με πλούσια και πρωτότυπη φαντασία, ο ανεπανάληπτος εκφραστής του Ελληνισμού της Ανατολής, ο βαθύτατα θρησκευόμενος συγγραφέας, «ο γενναίος Έλληνας πατριώτης... ο ποιητής της Ελληνορθόδοξου Παραδόσεως».

Έξοχος χειριστής του καλάμου, με βαθύ και πηγαίο λογοτεχνικό τάλαντο, έθρεφε πνευματικώς χιλιάδες ευσεβών χριστιανών με τις συγγραφές του. Τα προϊόντα της γραφίδος του, διακρινόμενα για την δύναμη του λόγου, την περιγραφική ικανότητα και την αριστοτεχνική τους δομή, κατ' εξοχήν όμως για το ορθόδοξο, αγιοπατερικό και παραδοσιακό υπόστρωμα των επιχειρημάτων του, εκφράζουν όλη την οδύνη της «Πονεμένης Ρωμιοσύνης», χρωματίζουν το δράμα της φυγής του

Ελληνισμού από τις πανάρχαιες πατρογονικές του εστίες, δονούνται από βαθιά πίστη στις αξίες του Ελληνισμού και της Ορθοδοξίας. Έχουν την σφραγίδα της δικής του προσωπικότητας που εκδηλώνεται παντού με μια σταθερή ελληνολατρία και με έναν έντονο χριστιανικό μυστικισμό. Καταγράφει περίτεχνα τα ήθη, τους ανθρώπους, τα γεγονότα, την φύση της πατρίδας του με απaráμιλλη παραστατικότητα και με λυρικότητα νοσταλγική. Όταν διαβάζει κανείς τα κείμενα του Κόντογλου, γράφει ο Ι. Ν. Θεοδωρακόπουλος, «νομίζει ότι είναι το ίδιο το πνεύμα της παραδόσεως που γράφει και όχι ένας άνθρωπος. Το πνεύμα της Παραδόσεως μέσα στον Κόντογλου έγινε προσωπικό. Η μορφή του Κόντογλου, μέσα στην νεοελληνική τέχνη, λογοτεχνία και πνευματική ζωή, είναι μοναδική».

Ο Κόντογλου ως συγγραφέας υπήρξε πολυγραφώτατος. Και μόνον η απλή αναγραφή των τίτλων των έργων του θα καταλάμβανε πολύν από τον περιορισμένο χώρο του παρόντος αφιερώματος. Εκτός δε από τα βιβλία του, προϊόντα επίπονου μόχθου και καταστάλαγμα γνώσεως και εμπειρίας, με κορυφαίο το μνημειώδες δίτομο έργο του, «Βίβλος καλούμενη Έκφρασις. Ήγουν ιστορησις της παντίμου Ορθοδόξου Αγιογραφίας της και λειτουργικής καλούμενης. [...] “Αστήρ” 1960», ο ίδιος έχει εγκατασπείρει και άφθονα άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά ποικίλου ενδιαφέροντος και περιεχομένου. Όλα δε τα γραπτά του έχουν ως κυριώτερο χαρακτηριστικό στοιχείο την χριστιανική πίστη που τα διαποτίζει.

Παραλλήλως με το λογοτεχνικό συγγραφικό του έργο ο Κόντογλου εργάσθηκε, με ανάλογο παραγωγικό πλούτο, ως αγιογράφος και ζωγράφος της Ελληνορθόδοξου Παραδόσεως, ιστορήσας πολλούς ναούς των Αθηνών και της επαρχίας και φιλοτεχνήσας αναρίθμητες φορητές εικόνες. Με άπειρες γνώσεις σε θέματα παραδοσιακής πνευματικότητας, ανεδείχθη χαρισματούχος καλλιτέχνης, λάτρης και μύστης τής βυζαντινής αγιογραφίας και της εν Χριστώ ζωής. Με τα έργα του επανέφερε την εκκλησιαστική ζωγραφική και εικονογραφία στην γνήσια μεταβυζαντινή εικονολογική παράδοση τής Ορθοδόξου Εκκλησίας, όλες δε οι νωπογραφίες του και οι φορητές εικόνες, όπως και οι ζωγραφικές του συνθέσεις, αποπνέουν το άρωμα της Ορθοδοξίας. «Αυστηρές, ασκητικές, εξαϋλωμένες οι μορφές του, τα περιγραφικά θέματα του, όλα είναι προσαρμοσμένα στο ύφος και το ήθος της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Τέχνης».

[Συνεχίζεται]